

Еколого-безпечна система землеробства в басейні річки Ягорлик

Буяновський А.О., канд. геогр. наук

Завідувач кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру

Завідувач Проблемної науково-дослідної лабораторії географії ґрунтів та охорони ґрунтового покриву

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова МОН України

Семінар «РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧЕ СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО В
ВОДООХОРОННІЙ ЗОНІ РІЧКИ ЯГОРЛИК»

02 липня 2020 року, смт Окни

Постановка проблеми та мета

Актуальність досліджень та постановка проблеми

- **Землекористування в басейні річки Ягорлик визначається надзвичайно високим антропогенним навантаженням на екосистему**

Басейн річки Ягорлик з площею майже 1 600 кв.км.

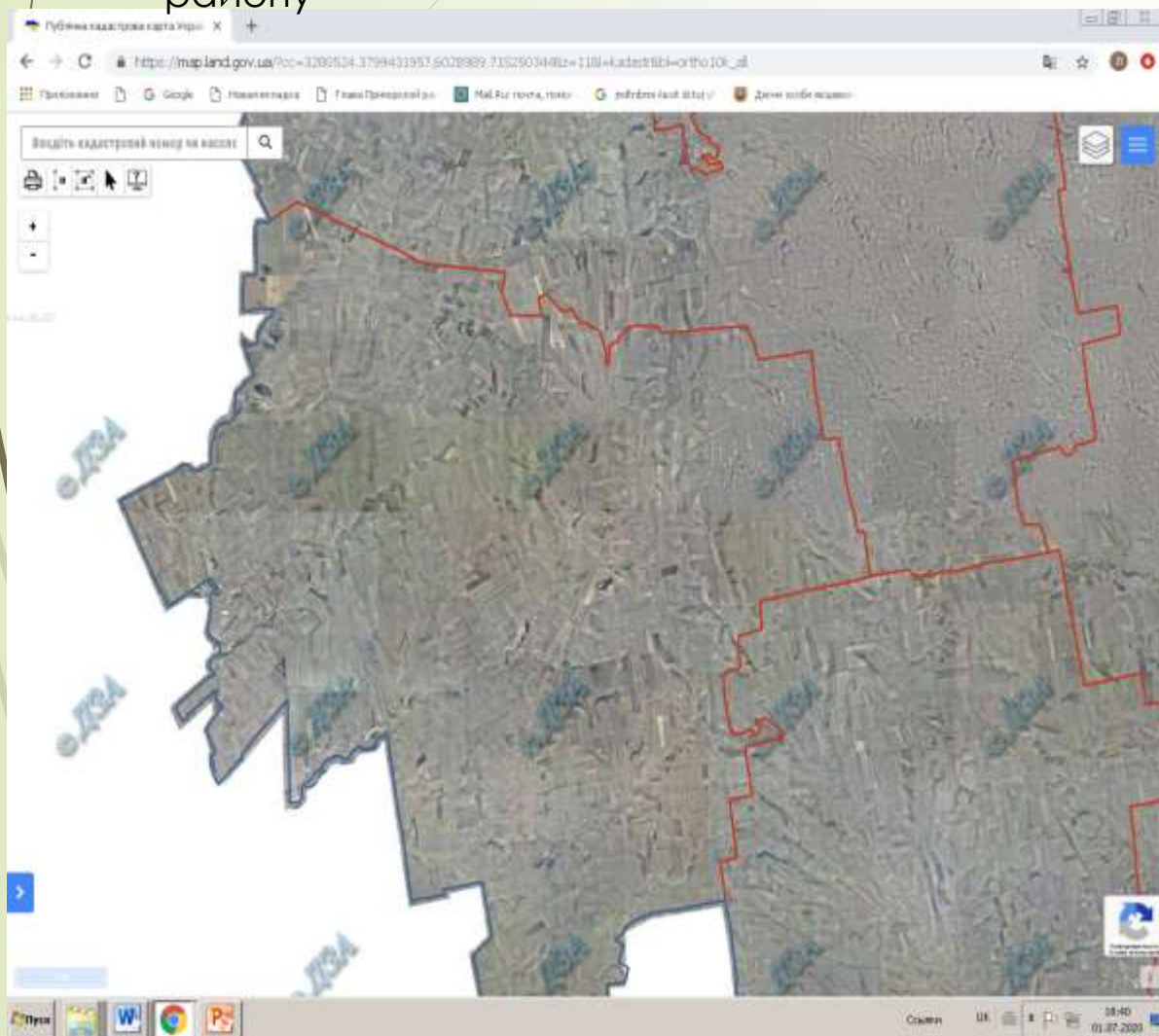
В межах Окнянського району перетинає р. Ягорлик декілька бувших сільських і селищних рад (Окна, Малаївці, Довжанка, Дубове)

Основна притока річка Тростянець -права, ліва - Сухий Ягорлик

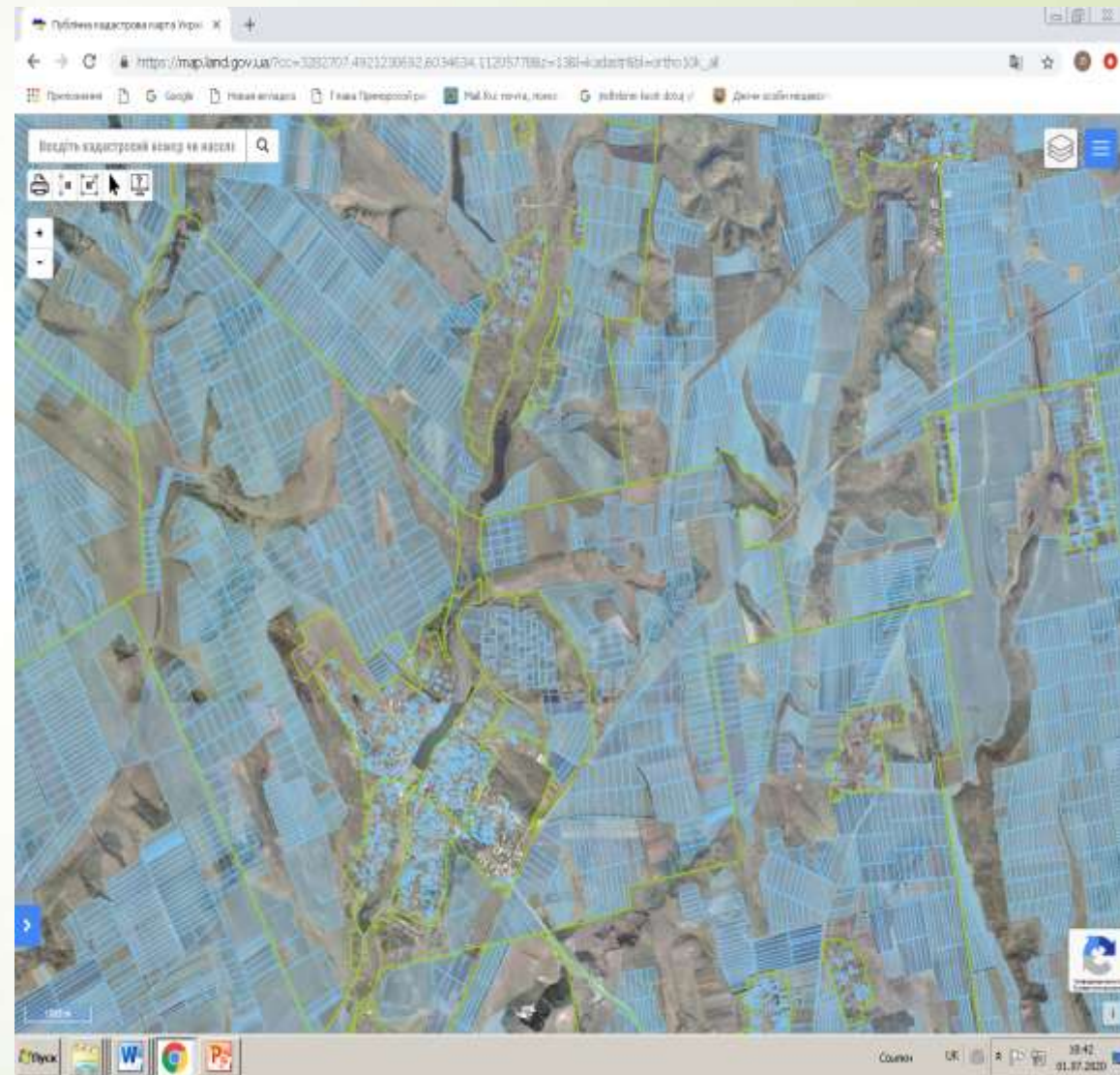
Досить сильно зарегульований стік, розорані заплави річок, фактично розорані пасовища і сіножаті в межах водозбірного басейну, лісосмуги в занедбаному стані

Сучасне землекористування в басейні Ягорлика

Вигляд в масштабі адміністративного району

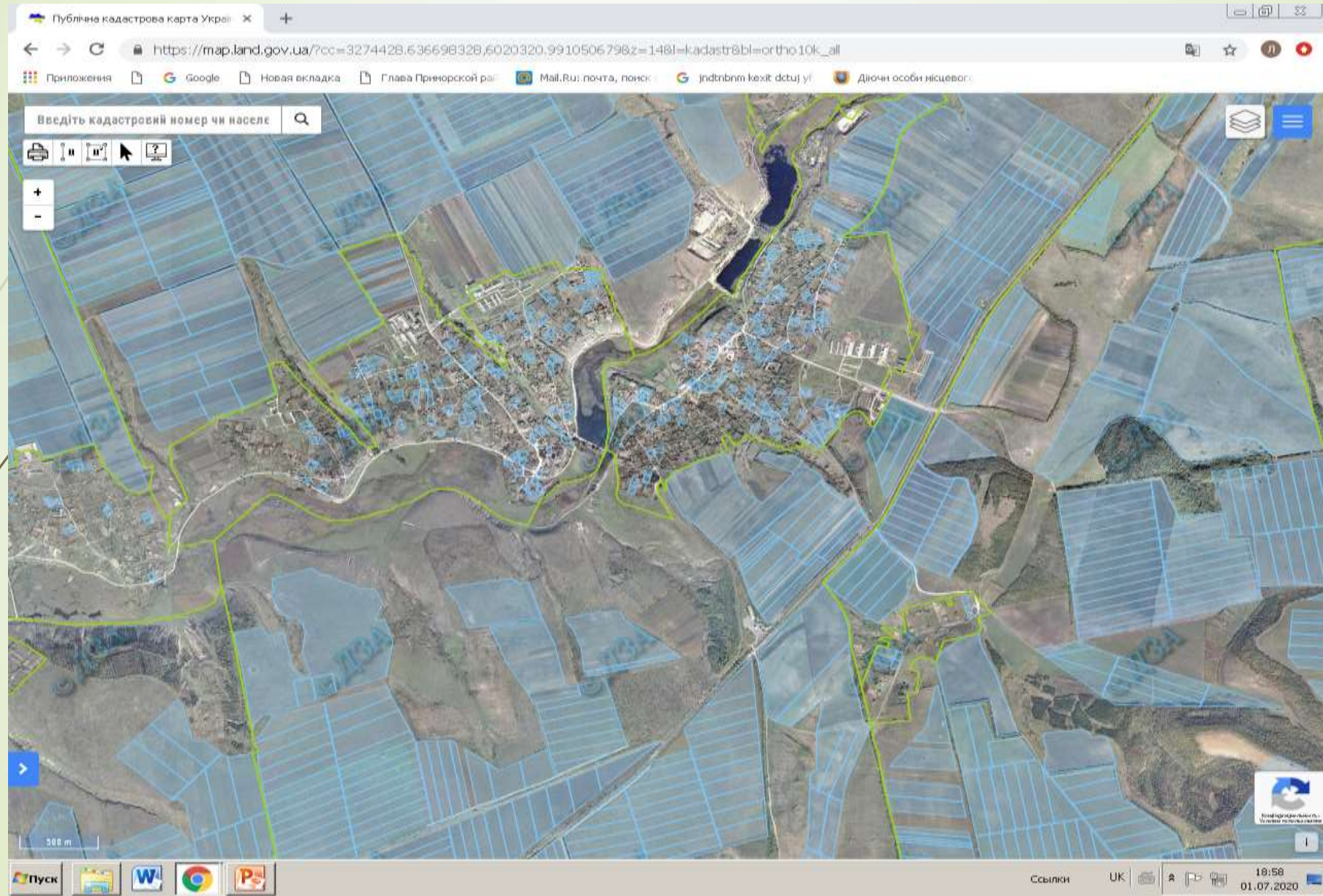

Вигляд в масштабі частини адміністративного району

Дані з публічної кадастрової карти

Вигляд в межах землекористування населеного пункту

Дані
публічної
кадастрової
карти

-
- Система землеробства — це комплекс (сукупність) організаційно-господарських, агротехнічних, меліоративних та ґрунтозахисних заходів, спрямованих на ефективне використання земельних та агрокліматичних ресурсів, біологічного потенціалу рослин та підвищення родючості ґрунту задля отримання високих врожаїв сільськогосподарських культур.
 - Мета наших науково-дослідних робіт – **розробка комплексу агромеліоративних заходів екологічно безпечної системи землеробства чорноземної зони України в умовах інтенсивних агротехнологій та зміни клімату, спрямованих на збереження і підвищення родючості чорноземів, їх продуктивності та екологічної стійкості в сучасних ґрунтово-екологічних і кліматичних умовах.**
 - Методи досліджень – проведення ґрунтово-генетичних досліджень: польові експедиційно-маршрутні, польові досліді, стаціонарні ґрунтово-моніторингові, порівняльно-географічний та порівняльно-аналітичний методи; загальноприйняті методи лабораторно-аналітичного вивчення фізичних, хімічних та фізико-хімічних властивостей ґрунтів, води та показників зерна.

«Ґрунт і клімат суть основні і найважливіші фактори землеробства – перші і неминучі умови врожайності»

Вислів В.В. Докучаєва – засновника генетичного ґрунтознавства

Пріоритети щодо провадження екологічно безпечної системи землеробства та збереження біорізноманіття екосистем як основа при розробці заходів з оптимізації агроландшафтів та екологізації землекористування

- 1. екологізація аграрного виробництва (концентрація) і оптимізація землекористування (диференціація)

відмова від отрутохімікатів, ощадливе і точне внесення мінеральних добрив, вивірені сівозміни без перекосів у вирощуванні тих чи інших культур, контурне землеробство

детальна інвентаризація всіх ділянок, які ще не розорані: схили балок і долини річок, заплавні землі тощо, визначення стану їх деградації та можливі шляхи збереження і поліпшення, а в окремих випадках – заповідання.

під особливу охорону необхідно взяти всі лісові масиви й лісосмуги, вивести з ріллі малопродуктивні землі

- 2. створення економічних і соціальних стимулів для екологізації аграрного виробництва

підтримка біологічного землеробства, контурного землевпорядкування, безплужного обробітку ґрунту, дотримання законодавства відносно водозахисних смуг навколо річок і водойм та ін.

- 3. широкомасштабна екологічна реставрація уцілілих ділянок з природною рослинністю і утворення регіональних екологічних мереж як практики охорони природи в староосвоєних районах

в рамках екомережі необхідні роботи з об'єднання їх в єдину систему, використовуючи розгалужену яружно-балкову систему, лісосмуги та окремі лісові масиви як ядра

■ 4. підтримка традиційних форм сільськогосподарського виробництва

Окрім рослинництва, пріоритетним має бути розвиток тваринництва (наприклад, стійлове утримання тварин з обмеженим випасом на полях після збирання врожаю, облаштування культурних пасовищ з частковим підсівом багаторічних і однорічних трав великими тваринницькими приватними / кооперативними комплексами

■ 5. реальне включення регіонів в міжнародну і національну системи донорської підтримки на основі врахування «екосистемних послуг»

Природні екосистеми зони при відповідній культурі агробізнесу можуть виконувати цілий ряд біосферних функцій: поглинання вуглецю і підтримка його глобального балансу (в середньому 1,5 т/га в рік) чорноземами та лісовою рослинністю; регулювання стоку і якості води, її акумуляції та забезпечення населення питною водою при дефіциті, згладжування сезонних природно-катастрофічних явищ, таких як регулярні посухи; регулювання клімату і зниження його негативного впливу на населення і господарство – відновлення рослинного покриву в рамках створення екомереж, попередження розвитку ерозійних процесів, закріплення схилів і берегів річок, зниження ризику стихійних явищ; забезпечення місцевого населення біологічними ресурсами, лікарськими рослинами, частково паливом при санітарних і відновлюваних рубках лісових насаджень тощо.

■ 6. залучення місцевого населення до виконання програм з екологічно безпечної системи землеробства та охороні довкілля загалом

Населення місцевих громад, їхні управлінські структури будуть важко сприймати необхідність відведення земель під екомережі, чи для реставрації степових ділянок без певних відшкодувань і податкових пільг.

Навпаки, часто місцеве населення сприяє забрудненню довкілля: місцевих річок і прилеглих територій сміттям (побутовим і будівельним) при відсутності його централізованого вивезення. Коли не вистачає вугілля і деревини на опалення, вирубаються навколишні лісосмуги. Люди розуміють, коли їм розказують про забруднення води, повітря, але не хочуть зрозуміти, що в багатьох випадках **комфортні умови проживання залежать від них самих**. Тим більше місцеві громади важко сприймають перспективні проекти по відновленню природних ділянок, створенню екомереж і не усвідомлюють їх значення для екологічно безпечної системи землекористування та збереження ґрунтів і довкілля загалом. Тому **повинна проводитись велика роз'яснювальна робота** щодо встановлення гармонії людини і природи

Рекомендації представникам влади, аграріям та землекористувачам

- Відновлення традиційних науково-обґрунтованих сівозмін чи оптимізація структури посівних площ з врахуванням природно-сільськогосподарського та агрокліматичного районування
- Впровадження комплексу меліоративних заходів (агротехнічних, збільшення площ з інтенсивними с/г культурами під технології краплинного зрошення, агролісомеліоративні заходи (полезахисні, водоохоронні та протиерозійні лісосмуги тощо))
- Перегляд структури земельного фонду і землекористування (виведення з с/г-обігу малопродуктивних і деградованих земель, заборона розорювання заплав річок, днищ балок, пасовищ і сіножатей та ін.)
- Підбір сільгоспкультур з врахуванням змін клімату та інтенсифікації агротехнологій, перегляд та коригування традиційних технологій вирощування культур у зв'язку з локальними змінами погодно-кліматичних показників - сорт, строки сівби, норми висіву і т.д.
- Охорона ґрунтів від розвитку деградаційних процесів різної генези (головно – дегуміфікації, ерозії, агрофізичних та хіміко-фізичних деградацій)
- Прийняття на регіональному рівні (районна рада, ОТГ) нормативних програм щодо оптимізації землекористування та водокористування